

RATIO DECIDENDI – НОВЕЛИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ*

Практика Європейського суду з прав людини

ВИТЯГ ІЗ РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ВІД 30 БЕРЕЗНЯ 2004 р. У СПРАВІ “МЕРІТ ПРОТИ УКРАЇНИ”**

27 вересня 1997 р. Вадул-Сіретська митниця Державної митної служби України (далі – ДМС України) провела митну перевірку устаткування з обробки кави, імпортованого компанією “Джейсон Індастріз” (компанією, якою володіє заявник), як внеску до статутного фонду акціонерної компанії *JDE*. Митна перевірка показала, що вантажно-митна декларація була заповнена представниками *JDE* на основі сфальсифікованих документів. 29 вересня 1997 р. Вадул-Сіретська митниця ДМС України порушила кримінальне розслідування за фактами контрабанди та шахрайства.

У цей же день справа була передана до прокуратури для подальшого розслідування. На підставі постанов прокуратури від 10 і 20 жовтня 1997 р., 18 листопада 1997 р. та 19 січня 1998 р. митниця вилучила документи, що стосувалися фінансової та комерційної діяльності *JDE*.

Кримінальне розслідування станом на 2004 р. завершено не було.

Відповідно до прецедентної практики Європейського суду з прав людини (далі – Суд) розумність тривалості провадження повинна визначатися у світлі відповідних обставин справи та з огляду на критерії, передбачені прецедентною практикою Суду, зокрема складність справи, поведінку заявника, а також органів влади, пов’язаних зі справою (див., серед інших джерел, рішення у справі “Пелісьє і Сассі проти Франції” [ВП], № 25444/94, § 67, ECHR 1999-11, та “Філіс проти Греції” (№ 2), ECHR 1997-IV, с. 1083, § 35).

У цій справі заявник скаржився відповідно до ст. 6 § 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на нерозумну тривалість кримінального розслідування щодо нього. Він також скаржився на відсутність ефективних засобів захисту відносно його скарг, які вимагаються ст. 13 Конвенції.

Суд зазначив, що розгляд справи заявника відбувався у двох інстанціях, рішення обох судів були ухвалені в 1999 р. та стосувалися повер-

* Рубрика функціонує під егідою Єдиного порталу аналітики судової практики *RATIO DECIDENDI*.

** Витяг із рішення Європейського суду з прав людини від 30 березня 2004 р. у справі “Меріт проти України”, сформований Л. Сидоровою.

нення справи на додаткове розслідування. Суд встановив також значні затримки у розслідуванні справи, які не можуть бути виправдані поясненнями Уряду України щодо неможливості приведення іншої підозрюваної пані до суду.

Суд зауважив, що відповідно до ст. 206 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), на яку посилався Уряд України, одна з обвинувачених була однією з підозрюваних у справі та провадження у справі проти неї могло бути виділене в окреме провадження, не пов’язане з кримінальним провадженням проти заявника, і могло бути зупинене. При цьому Уряд України не надав будь-яких переконливих пояснень причин, чому це не було зроблено.

Суд зазначив, що заявник може вважатися відповідальним за деякі несуттєві затримки в провадженні, такі як період між 10 і 30 жовтня 1998 р. та між 29 грудня 1998 р. і 28 січня 1999 р., коли він ознайомлювався з матеріалами справи. Проте ця затримка є наслідком використання заявником права, передбаченого національним законодавством.

Що стосується затримки, спричиненої неподанням до районного суду у період між вереснем 1999 р. та 17 січня 2000 р. скарг стосовно повернення майна та документів, Суд вважав, що цей період не впливав на кримінальне провадження проти заявника. У будь-якому разі це не могло виправдовувати тривалість бездіяльності в період між рішенням районного суду від 29 червня 1999 р. та слідчими діями прокуратури (19 вересня 2000 р.) та подальшу бездіяльність із 19 вересня 2000 р. до цього часу. Безперечно, це також не може виправдовувати загальну тривалість провадження справи заявника (див., з відповідними змінами, рішення у справі “Портінгтон проти Греції”, Reports 1998-VI, с. 2632, § 29, та рішення у справі “Зана проти Туреччини”, Reports 1997-VII, с. 2552, § 79).

Не є відповіддю на скаргу заявника твердження Уряду України про те, що призупинення провадження у справі не мало негативного впливу на його права, оскільки він мав змогу вільно пересуватися та обирати місце проживання і був зобов’язаний лише з’явитися за викликом до суду чи органів слідства. Має бути зазначено, що заявник досі перебуває в стані непевності про долю кримінального провадження проти нього.

Уряд України не надав жодних переконливих пояснень, які виправдовували б затримки.

За цих обставин Суд вважає, що період, який до цього часу використовувався для визначення обвинувачення, не відповідає вимозі “протягом розумного строку”. Відповідно, наявне порушення ст. 6 § 1 Конвенції.

Насамкінець заявник скаржився, що в Україні немає ефективних засобів правового захисту, які могли б бути використані для отримання

відшкодування за надмірну тривалість кримінального провадження. При цьому він посилався на ст. 13 Конвенції.

Суд нагадує, що ст. 13 Конвенції гарантує ефективний засіб правового захисту у відповідному національному органі в разі порушення положень ст. 6 § 1 щодо розгляду справи упродовж розумного строку (див. рішення у справі “Кудла проти Польщі” [ВП], № 30210/96, з 156, ECHR 2000-XI). Суд повторює, що засіб є “ефективним”, якщо він може бути використаний або для прискорення винесення судом рішення у справі, або для забезпечення заявника відповідним відшкодуванням за затримку, яка вже допущена. Суд зазначає, що в своїх попередніх зауваженнях Уряд України повідомив, що заявнику були доступні засоби правового захисту щодо його скарг. Оскільки Уряд України посилається на ті самі аргументи щодо скарг заявника на порушення ст. 13, то вони, як і заперечення Уряду України, мають бути відхилені.

Таким чином, Суд доходить висновку, що в цій справі було порушено ст. 13 Конвенції через відсутність у внутрішньому законодавстві ефективного і доступного засобу правового захисту щодо скарги заявника стосовно тривалості розгляду кримінальної справи.

Також заявник вказав, що його скарги щодо справедливої сатисфакції стосуються майна компанії *JDE*, 99 % акцій якої він володів, що було конфісковане 13 жовтня 1997 р. Він вважав, що конфіскація цієї власності призвела до щоденної втрати прибутку і спричинила моральні збитки. Заявник вимагає 70 тис. доларів за кожний день як компенсацію за втрату прибутків та 210 тис. доларів як відшкодування моральної шкоди. Заявник стверджував, що понесені збитки були прямим наслідком порушення статей 9 та 10 Закону України “Про режим іноземного інвестування”. Він зазначав, що загальна сума компенсації за матеріальну шкоду з огляду на 250 робочих днів на рік становить 107 млн 380 тис. доларів. Також заявник стверджував, що завдана йому моральна шкода має бути оцінена в 322 млн 140 тис. доларів, загальна сума компенсації матеріальної та моральної шкоди становить 429 млн 520 тис. доларів.

Суд не знайшов жодного причинного зв'язку між виявленим порушенням та матеріальною шкодою, про яку стверджує заявник. Тому немає жодних підстав для відшкодування.

Проте Суд визнає, що заявник може вважатися таким, що зазнав моральних страждань, враховуючи тривалий стан непевності, в якому він перебував та перебуває досі через тривалість розгляду кримінальної справи. Тому на засадах справедливості Суд присуджує заявникові відшкодування моральної шкоди в розмірі 2 500 євро.

Заявник також вимагав 76 137,61 євро на відшкодування витрат, пов’язаних із провадженням справи у Суді.

Суд повторює, що для того, щоб судові витрати були включені до компенсації відповідно до ст. 41, вони повинні бути фактично понесеними, необхідними для попередження порушення Конвенції чи отримання відшкодування за встановлене порушення Конвенції та обґрунтованими щодо розміру (див. рішення у справі “Нільсен Йонсен проти Норвегії” [ВП], № 23118/93, § 62, ECHR 1999-VIII). Суд вважає, що ці вимоги не дотримані у цій справі. Він доходить висновку, що адвокат заявника надто завищив час, який він витратив на підготовку справи. Не доведено, що всі судові витрати, які нібито відповідають понад 400 год ефективної роботи і становлять 76 137,61 євро, були понесені взагалі чи обґрунтовано понесені у зв’язку зі скаргами, поданими до Суду. Хоча зрозуміло, що заявник поніс певні витрати на адвоката при наданні зауважень Суду.

Беручи до уваги наявну інформацію та наведені вище критерії, Суд вважав за розумне присудити заявнику 1 500 євро на відшкодування судових витрат.

Правові позиції Верховного Суду

Адміністративна юрисдикція

ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “ПОРУШЕНЕ ПРАВО”, “ОХОРОНЮВАНИЙ ЗАКОНОМ ІНТЕРЕС”, ЗА ЗАХИСТОМ ЯКИХ ОСОБА МОЖЕ ЗВЕРТАТИСЯ ДО СУДУ З ПОЗОВОМ ДО СУБ’ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ*

У травні 2017 р. О. звернувся до Вищого адміністративного суду України з позовом до Верховної Ради України, Президента України, у якому просив визнати протиправною бездіяльність Верховної Ради України, що полягає в її нереагуванні, як суб’єктом забезпечення національної безпеки України, на загрози національній безпеці України, а саме нереагування на:

- порушення народними депутатами України норм статей 8, 19, 75, 84, 91, 129¹ Конституції України;
- невиконання народними депутатами України рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі “Олександр Волков проти України” (заява № 21722/11);

* Витяг із постанови Великої Палати Верховного Суду від 4 грудня 2018 р. в адміністративній справі № 800/203/17, провадження № 11-863зай18, сформований Л. Сидоровою.